

**Карпінська Н. С., ст. магістратури факультету кібернетики;** науковий керівник – д.ф.-м. н., професор Джузь Й. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

## **НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗДОРОВ'Я УЧНІВ**

***Анотація.** У статті досліджено негативний вплив інформаційних технологій на життя та здоров'я учнів. Шляхом аналізу соціальних опитувань у світі та Україні, а також на основі проведення власних спостережень за дітьми підліткового та старшого віку у школі визначено основні фактори негативного впливу штучного інформаційного світу на психологічний і фізичний стан дитини та методи боротьби з ними.*

***Ключові слова:** інформаційні технології, здоров'я учнів, школа, навчальний процес.*

***Abstract.** The article explores the peculiarities of the information technology impact on the lives and health of students, by analyzing social surveys in the world and in Ukraine, and based on their own observations of adolescent and older children at school. The main factors of the negative impact of the artificial information world on the psychological and physical state of a child and methods of dealing with them are identified.*

***Keywords:** information technology, student health, school, educational process.*

**В двадцять першому столітті** основними пріоритетами здорової людини є акценти на: здоровому харчуванні (споживанні та придбанні екологічно чистої продукції); веденні здорового способу життя (підтримці тіла у гарному стані, займання спортом); здоровому інформаційному просторі (виключенні негативної інформації у засобах масової інформації); не допущенні розповсюдження та пропаганди в Інтернет-мережі дезінформації; гарний соціальний стан людини; відсутність пропаганди фальшивих цінностей.

При цьому, здоров'я слід розглядати як стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не лише відсутністю хвороби або недуги.

Здоров'я допомагає людям якнайкраще вирішувати основні життєві завдання: навчатися, знаходити друзів, володіти навиками спілкування, створювати сім'ю, правильно виховувати дітей, здійснювати все що вони задумали, долати життєві труднощі, знаходити шляхи вирішення проблем різного характеру.

**Для успішного розвитку** нашої країни одним із основних завдань – є збереження і зміцнення здоров'я молодого та майбутніх поколінь. Однак, досить часто у підлітковому віці стан здоров'я учнів погіршується. В цей

період у них зростає поширеність суб'єктивних негативних показників здоров'я, таких як скарги, низька самооцінка стану здоров'я і низький рівень задоволеності життям.

Для спонукання підлітків до здорового способу життя, формування у них мотивації і поведінкових установок, необхідних для його збереження та зміцнення, у закладах освіти всіх рівнів потрібно систематично здійснювати послідовну, цілеспрямовану і комплексну освітню роботу. Учні мають бути охоплені програмами з мотивації до здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я до досягнення віку, в якому можливо прилучення до шкідливих звичок і початку статевого життя.

Такі програми мають сприяти становленню ціннісних орієнтирів дитини і підлітка, готувати їх до дорослого життя, формувати вміння і навички самостійно ухвалювати необхідні рішення, ефективно спілкуватися, адекватно висловлювати свої почуття й емоції, критично мислити, чинити опір негативному впливові та тиску з боку однолітків і дорослих, вибирати моделі поведінки, що сприяють збереженню здоров'я.

Відповідно до Конвенції про права дитини, яку підписали 195 держав, включаючи й Україну, діти мають загальні і невід'ємні права, зокрема й право на освіту, яке має бути спрямоване на розвиток особистості, таланту, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі (статті 28 і 29) та на отримання інформації (стаття 13) [1].

Держави, які підписали Конвенцію про права дитини, зобов'язані забезпечувати повагу, захист і дотримання прав дітей. Освіта повинна відповідати найвищим інтересам і служити меті сталого розвитку дитини загалом, без дискримінації, з повагою до поглядів дитини і з її активною участю. Освіта у сфері здоров'я на засадах формування навичок є одним із засобів досягнення цих цілей.

**Дослідженнями факторів, які** впливають на здоров'я учнів займалося і займається багато лікарів та науковців, зокрема необхідно відмітити праці К. Андерсона, О. М. Балакіревої, Т. В. Бондар, Т. А. Вакалюк, проте їх напрацювання потребують подальших досліджень.

**Метою нашої статті** є дослідження негативних факторів, що впливають на здоров'я дітей в глобальному інформаційному середовищі.

**Сучасне цифрове середовище** створює нові ризики для здоров'я дітей (від кібербулінгу та продажу психоактивних речовин до дитячої порнографії). Відповіддю на ці ризики має стати удосконалення законодавства та підвищення уваги до виховання дітей з боку батьків та вчителів.

«Зараз у всьому світі існує проблема того, що люди добровільно «зливають» свої дані в Інтернет, а потім зіштовхуються з тим, що їх шантажують або переслідують. Так, за дослідженнями ЮНІСЕФ, 26 % молодих людей добровільно спілкувалися на особисті теми в Інтернеті з незнайомими людьми, ділилися з ними персональною інформацією просто для розваги; 28 % – зіштовхувалися з тим, що їх інформацію поширювали в Інтернеті

без їх відома», – розповів Річард Герц. Також, за його словами, 66 % молодих людей заявили, що використовують Інтернет для пошуку нової інформації, 40 % опитаних не подобається в Інтернеті шахрайство, 31 % – насильство в історіях або відео, 22 % – небажаний контент про секс [2].

Окрім цього були представлені дані дослідження міжнародної громадської організації «Європейська медіа-платформа», яка в грудні 2017 року провела опитування серед українських школярів та студентів [3]. Метою дослідження було з'ясувати, з якими небезпеками молодь та підлітки найчастіше стикаються в Інтернеті (рис. 1).

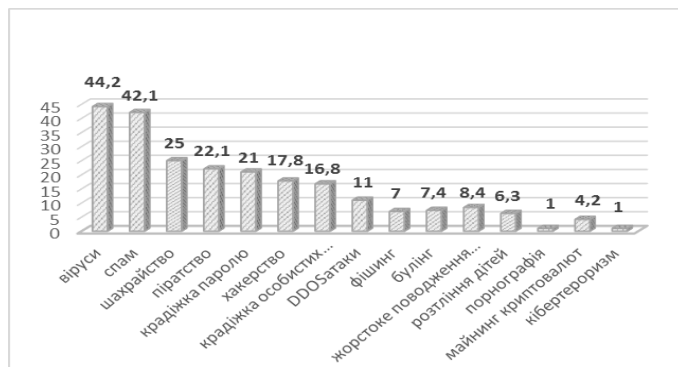


Рис. 1. Небезпеки з якими стикаються діти і підлітки в Інтернеті

В результаті дослідження було встановлено, що серед основних негативних процесів, з якими стикаються діти, на одному із перших місць знаходиться *безконтрольне розповсюдження ігор*, які мають агресивний або дезінформуючий характер. *До перелік небезпек, які очікують на дітей в комп'ютерних іграх варто віднести:*

- насильницькі відео- і комп'ютерні ігри, які розвивають агресивність;
- відчуття азарту та ризику;
- електронні ігри розроблені таким чином, що гравець відчуває себе не просто спостерігачем насилля, а його учасником;
- через ігри у вразливих осіб може стертись границя між реальністю і світом фантазій;
- ігри, подібно до наркотиків, можуть призвести до того, що людина занедбає свої обов'язки і стосунки з іншими;
- ігри поглинають час, потрібний дітям для інших важливих справ – навчання, спілкування та творчих дій;
- проводячи забагато часу перед екраном, діти псують своє здоров'я;
- брак руху через ігри може призвести до ожиріння;
- ігри крадуть гроші і час дітей [4].

Негативний ефект від шкідливих комп'ютерних програм збільшується, якщо вони містять сцени насильства та жорстокості. Дитина, яка сприймає віртуальний світ як реальний і не має необхідного життєвого досвіду, отримує хибну, дезорієнтуючу інформацію щодо підступності та жорстокості життя, необхідності перманентно застосовувати насильство для вирішення життєвих питань, спрощеності та цинічності стосунків між людьми. У неї культивуються тваринні інстинкти, її духовний розвиток гальмується, вона озлоблюється на оточуючий світ. Рівень агресивності та криміногенності такої дитини зростає. Вплив «насильницьких» комп'ютерних ігор на мозок людини набагато небезпечніший, ніж вплив фільмів або книг з аналогічним змістом. Під час гри на комп'ютері людина приймає рішення самостійно, ідентифікуючи себе з персонажем гри, натомість під час перегляду фільму вона є лише пасивним спостерігачем.

Як наслідок агресивність в тому числі і від комп'ютерних ігор, призводить до такої проблеми як стрілянина у школах, учні втрачають зв'язок із реальністю і перебуваючи у віртуальному світі скоюють жажливі вчинки (рис. 2).

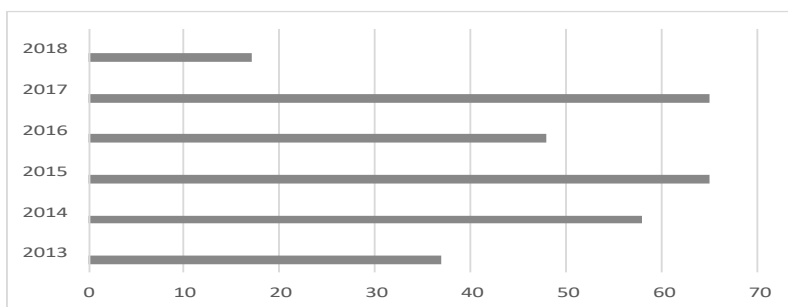


Рис. 2. Щорічна кількість терористичних випадків у школах США за період 2013–2018 рр.

Найбільше масових розстрілів у навчальних закладах за останні роки було зафіксовано у США: вже за 2019 рік по всій країні було поранено 17 школярів, а 4 – вбито. За рік сталося, як мінімум, вісім нападів на навчальні заклади – у спортзалах та класах, на парковках та у коридорах [5].

Україна також є у цьому списку. Усім відомий трагічний випадок який стався на території АРК у Керчинському політехнічному коледжі, де озброєний студент вчинив масове вбивство, а саме: загинули 21 людина, 10 з яких це діти, постраждали 88, з них 52 діти.

Сумна статистика яка свідчить про неконтрольоване розповсюдження зброї, продаж та володіння нею, показує жажливі дані, що часто наводяться у ЗМІ. У тих країнах де прийнято легалізоване носіння зброї можна помі-

тити чітку тенденцію до збільшення вбивств мирних жителів, вирішення суперечок із застосуванням зброї, пограбування, насилля, тощо.

Доступність блогів порнографічного характеру у мережі Інтернет, несе суттєву загрозу психічному здоров'ю дітей. Ця відеопродукція передбачена для подальшого безперешкодного перегляду користувачами мережі, у тому числі і учнями. Не завжди батьки на персональних комп'ютерах, ноутбуках, смартфонах і т. д. встановлюють програму «Батьківський контроль», яка дозволяє блокувати певні веб-сайти, додатки, або будь-який інший вид непристойного контенту, безпечний варіант пошуку в режимі реального часу, встановлення обмеження за часом.

Експерти лабораторії Касперського, які займаються розробкою антивірусних програм, провели аналіз статистики спрацювання функції «Батьківський контроль» в користувацьких рішеннях [6], яка виявила, які, негативні для свого здоров'я веб-сайти, намагалися відвідати діти (рис. 3).

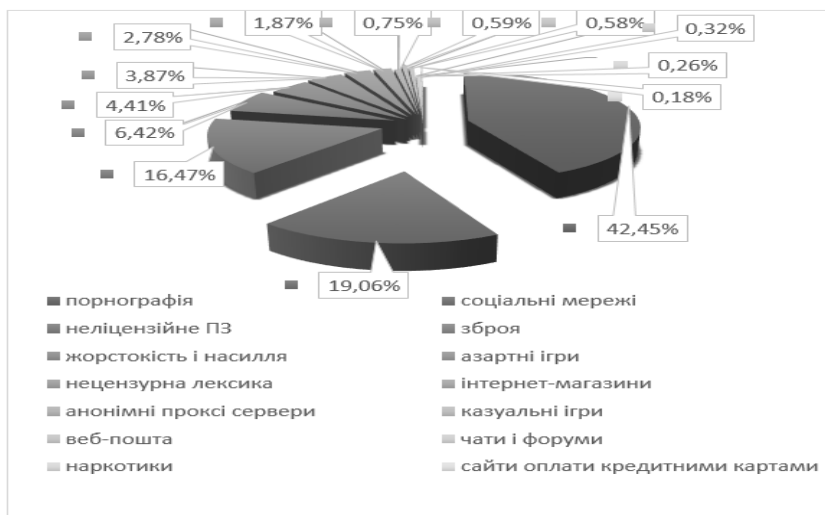


Рис. 3. Статистика спрацювання функції «Батьківський контроль» в користувацьких рішеннях

Інформаційні технології неправильно формують вподобання дітей внаслідок пропаганди зірок шоу-бізнесу, які вживають наркотики, психотропні засоби які мають сатанинський характер, ведуть розпусний і аморальний спосіб життя. У свою чергу учні намагаються обирати собі кумира серед таких зірок та наслідувати їм у всьому – манерам, зовнішньому вигляді, поведінці. Це все йде через ІТ, ЗМІ та впливає неперервним чином на психіку, неправильний розвиток та здоров'я дітей.

Широко розголосу набуло таке поняття як «Кібербулінг» – це сучасна форма агресії, яка набула поширення із появою мобільних телефонів та Інтернет зв'язку. Будь-які її форми прояву мають на меті дошкулити, нашкодити чи принизити людину дистанційно, без фізичного насильства. «Зброєю» булера стають соціальні мережі, форуми, чати, мобільні телефони, електронні скриньки [7].

**Отже, із проведеного** дослідження можна зробити висновок, що інформаційні технології є тією рушійною силою, яка, поряд із позитивними факторами, може створювати негативні передумови для гармонійного і сталого розвитку здібностей кожної дитини у закладі освіти.

Батькам та вчителям слід враховувати, що водночас із значним позитивом існує й інша сторона медалі – ІТ, які створюють додаткові проблеми для правильного виховання учнів та збереження їхнього психічного і фізичного здоров'я. Вчителі зі всієї України уже давно занепокоєні станом психічного та соціально-культурного здоров'я дітей, яке згідно останніх соціальних досліджень має тенденцію з кожним роком все більше знижуватися. Тому, для вирішення зазначених проблем потрібно розробити та впровадити низку законів, які зменшать ці негативні процеси у суспільстві.

Ще одним дієвим кроком на шляху виправлення ситуації, яка склалася, стала б державна підтримка пропаганди здорового способу життя, розрахована на батьків. Професор К. Андерсон, звертаючись до батьків, зауважив: «Ви контролюєте, що їсть ваша дитина? Так само намагайтеся чинити і з відеоіграми, в які вона грає, принаймні вдома. Знайдіть вагомні аргументи для того, щоб пояснити дитині, чому деякі ігри їй заборонені» [8].

**1.** Конвенція про права дитини. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021) (дата звернення: 07.09.2019). **2.** Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – ЕСПАД (ESPAD). Український Інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/espad> (дата звернення: 07.09.2019). **3.** Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді. Український Інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/hbsc> (дата звернення: 07.09.2019). **4.** Наскільки небезпечно грати в комп'ютерні ігри. URL: <https://www.jw.org/uk/бібліотека/журнали/g20021222/> (дата звернення: 10.09.2019). **5.** Балакірева О. М., Бондар Т. В. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. Ред. О. М. Балакірева. ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 127 с. **6.** Актуальні питання сучасної інформатики: *Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю – Сучасні інформаційні технології в освіті та науці* (10–11 листопада 2016 р.). За ред. Т. А. Вакалюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. Вип. 3. 292 с. **7.** Deskgram URL: <https://deskgram.cc/explore/tags/> (дата звернення: 10.09.2019). **8.** Криміналістичний вісник: наук. практ. зб. Голов. ред. В. В. Черней. ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. К.: ПК «Типографія від «А» до «Я», 2014. № 1 (21). 232 с.